

Marjeta Lubej-Longyka

ELEMENTI ZNANSTVENE FANTASTIKE V NOVELI ODPRAVA BRANKA GRADIŠNIKA

Branko Gradišnik piše umetniško literaturo, vanjo pa vnaša elemente trivialnih žanrov. V članku sem interpretirala novelo *Odprava* in ugotavljala, katere elemente znanstvene fantastike je Gradišnik vnesel vanjo in kakšne učinke je s tem dosegel.

Novela *Odprava* je izšla v drugi zbirki kratke proze Branka Gradišnika z naslovom *Zemlja zemlja zemlja* leta 1981¹. *Odprava* je v tej zbirki posebnost z dveh vidikov: edina ima tretjeosebnega pripovedovalca in v zgradbi novele ni inovacij kot pri drugih besedilih. To dvoje, poleg vsebine, novelo povezuje z znanstveno fantastiko – v tej noveli ji Gradišnik sledi v stilu in načinu pripovedovanja. V tem okviru je ohranil jezikovno mojstrstvo in v jezikovnem pogledu ni sledil trivialni znanstveni fantastiki.

Zgodba

Odpravo je sestavljalo sedem ljudi: kapitan, krmar, bakteriolog, geolog, zdravnik, kaplan in psiholog. To je bila prva odprava tako daleč v vesolje – na Mars. Med potjo se je posadke lotila bolezen, motnje zaznavanja in mišljenja. Po pristanku na Marsu so težave izginile, tako da so lahko opravili raziskave. Ko so se že pripravljali na vrnitev, se je izgubil eden od robotov. Medtem ko so ga iskali, so odkrili vojaško bazo, ki so jo roboti skrivaj sestavljali. Čakalo pa jih je še eno presenečenje: zraven baze je stala tuja vesoljska ladja. V njej so našli okostje, podobno človeškemu, ter knjige in druge predmete z Zemlje, ki so pričali, da je mrtvec v preteklosti obiskoval Zemljo in spremljal razvoj človeštva.

Stopnjevanje mističnosti

Novela je pisana s stališča psihologa. Pripovedovalec se obnaša tako, kot bi ves čas stal za psihologovim hrbtom in spremljal dogajanje skozi njegove oči.

Psiholog je šele zadnji hip izvedel, da bo potoval na Mars. *Odpravo* je spremljal zato, da bi v neponarejenem okolju preučeval človeške odzive na vesolje, na neznano in na utesnjenost. In še, da bi pomagal in uravnaval položaj, če bi postal nevzdržen.

Bil je presenečen zaradi prisotnosti kaplana v odpravi. Razmišljal je, kako je človek, čim bolj daljnosežni so njegovi načrti, vedno bolj negotov. Ironično si je

¹ Branko Gradišnik, *Odprava. Zemlja zemlja zemlja*. Ljubljana, Mladinska knjiga, 1981, str. 37–75

predstavljal generale in admirale, senatorje in predsednika, kako se na tihem sprašujejo, ali vendarle ni tam zgoraj kakega višjega bitja, ki bi odpravo lahko prestreglo, je ne pustilo naprej in bi potemtakem bilo dobro imeti takega zastopnika, kakega kaplana. Prvo potovanje tako daleč v vesolje ni bilo samo znanstven, vojaški in raziskovalski podvig, ampak tudi mistična skušnja. Že kaplanova prisotnost je dajala odpravi mističen prizvok.

Vesoljska blaznost, kakor so kasneje poimenovali svojo bolezen, je dala poseben pečat njihovemu početju, tudi po pristanku, ko so simptomi izginili. Med boleznijo so imeli vsi religiozne predstave in kozmična doživetja (vsi razen kaplana so bili ateisti). Med vožnjo je namreč prišlo do neravnovesja v možganih, posledice pa so bile podobne kot pri uživanju LSD. Z olajšanjem so sprejeli zdravnikovo pojasnilo, da je do tega prišlo zaradi prevelike hitrosti potovanja. Bili so pač navajeni na znanstven način mišljenja, kjer ima vsaka posledica svoj vzrok, ki se ga da pojasniti z naravnimi zakoni. Zato so bili veseli pojasnila, ki ni ogrožalo njihove predstave o svetu. Kljub temu pa jim je ostal nemir in dvom: »Vprašanje, ki jim je po ozdravitvi ostalo in ki ga je za vse izrazil kaplan, pa se je glasilo: Ali je to vse? Psihologu se je, kadar je razmišljal o tem, sklonjen nad svoje zapiske, ki se jih je spet lotil, zdelo, da je njihov odziv povsem normalen: nekaj časa so bili na robu drugačne zavesti, na robu, ki je obetal nove poti ali grozil z neznanimi prepadi, zdaj pa so se umaknili, ne da bi šli do konca, ne da bi potešili svoj gon po dokončni spremembi. Svet so bili videli v čisto novi luči, zdaj pa naj bi bilo spet vse po starem? Prav normalno mišljenje je od njih naravnost zahtevalo, da skušajo odkriti globlji, ne zgolj fiziološki vzrok bolezni. Iskali so smisel ali namen, ali kakor je rekel kapitan: Kaj nas čaka na Marsu? /.../ Želeli so si seveda, da bi bili normalni, hkrati pa jih normalnost ni mogla zadovoljiti.« (str. 56)

Tako je vse njihovo početje na Marsu spremljalo pričakovanje. Zdelo se jim je, da se mora dopolniti, kar se je začelo na ladji. Ko se je izgubil eden od robotov, je to izzvalo silno razburjenje med člani odprave, ker se je s tem končno zgodilo nekaj nepredvidenega, nekaj, kar je odprlo nove možnosti. »Ali so kakorkoli krivi, če si želijo spremembe, če si želijo višjega reda? Konec koncev tudi tisti na Zemlji, ki so jih poslali sem, želijo nekaj takega, pa če še tako zatrjujejo, da bi radi samo kamnine. Ali je sploh kdo na Zemlji, ki ve za odpravo in ki vsaj za hipec ni pomislil na možnost, da se bo srečala z nečim zares pomembnim, mogoče z življenjem v kakršni si bodi obliki, ali z ostanki pradavne omike, s čimerkoli, samo da bo nekaj, da ne bodo več sami.« (str. 60)

In res jih je robotova sled pripeljala do zanimivih odkritij. Najprej do sledi številnih gosenic na mestu, kamor se po njihovem mnenju roboti sploh niso vozili. Kapitan in krmar sta zavrnila njihovo misel, da so robota zasledovala tuja vozila, in pojasnila, da so njihovi roboti skrivaj sestavljali vojaško bazo – od tod številne sledi gosenic. Odpravili so se torej po sledih in res našli robota in bazo, zraven nje pa še tujo vesoljsko ladjo. Takoj so stekli k njej. Med tekom je kaplan začel sopsti in se opotekati. Kot zamaknjen je govoril: »... vidim kolo na zemlji poleg njih... vsa štiri imajo enako obliko... Videti je, da so tako narejena, kakor da bi šlo eno kolo skozi drugo... V vse štiri smeri morejo teči... ne vrtijo se, ko tečejo... Tudi platišča imajo... Njih platišča so polna oči naokrog pri vseh štirih...« (str. 68)

Znova: Bog osebno

To so besede, s katerimi je prerok Ezekiel opisoval videnje Boga:

»Ko sem si bitja ogledoval, sem videl kolo na zemlji poleg njih, na njih štirih straneh. Kolesa so bila kakor bleščeč tarsiški kamen; vsa štiri so imela enako obliko. Videti je bilo, da so bila tako narejena, kakor da bi šlo eno kolo skozi drugo. V štiri smeri so mogla teči; niso se vrtela, ko so tekla. Tudi platišča so imela; ozrl sem se, in glej, njih platišča so bila polna oči naokrog pri vseh štirih.«²

Razlika med Ezekielovim in kaplanovim govorom je ta, da je Ezekiel govoril v pretekliku, kaplan pa v sedanjiku. Kaplan je tudi prekinjal govor s premori.

Kaplanovo govorjenje si lahko razlagamo na dva načina. Lahko si mislimo, da je kaplan poznal Ezekielovo knjigo in jo morda znal na pamet. Ko je zagledal vesoljsko ladjo, se mu je zazdelo, da je to podoba, kot jo je gledal Ezekiel in takrat so spontano prišle iz njega Ezekielove besede. Taki razlagi v prid govori dejstvo, da so bila kolesa ladje v resnici čisto navadna (to je opazil psiholog) in ne takšna, kot jih je opisoval kaplan.

Druga možnost je, da kaplan Ezekielove knjige ni znal na pamet, je pa ob videnju božjega bivališča dobil isti navdih kot Ezekiel in se je izražal z istimi besedami. V prid temu govori sedanjiška oblika. Če bi ponavljal naučeno besedilo, bi verjetno ohranil vse elemente, tudi slovnični čas. Tako pa je videti, kot bi sproti komentiral stvari, ki jih je opazal.

V zvezi s tem odlomkom Ezekielove knjige je zanimivo to, da ga nekateri literarni zgodovinarji prištevajo k znanstveni fantastiki, opise gorečih krogov na nebu iz njegove knjige pa primerjajo s sodobnimi NLP-ji.³

Kaplan je tudi v drugih stvareh, ne samo v videnju Boga, podoben Ezekielu. Prerok je živel in delal v babilonskem pregnanstvu. Leta 597 pred Kristusom so Izrael okupirali Babilonci. Pognali so 15.000 ljudi skupaj s kraljem Jojahanom. Preden so bili Izraelci pregnani, se je Ezekiel šolal za duhovnika. Po videnju Boga je po Božjem naročilu postal prerok, božji poslanec med izgnanci.⁴

Tudi kaplan je bil po poklicu duhovnik in tudi on je bil v »pregnanstvu« – na Marsu. Tako je namreč kaplan občutil potovanje. Že med potjo je čutil, da ne bi bili smeli oditi z Zemlje, ki »jim je bila dodeljena« in vesoljsko blaznost je doživljal kot svarilo. Po videnju Boga bi moral, po analogiji z Ezekielom, postati prerok. Poglejmo, kakšna je bila njegova preroška kariera.

Člani odprave so kaplanove besede vzeli za religiozno blodnjo in se povzpeli na ladjo, kljub kaplanovim prošnjam, naj ne oskrunijo božjega prebivališča. Povzpeli so se do bivalnih prostorov. Tu je bila bogata knjižnica, polna knjig iz šestnajstega, sedemnajstega in osemnajstega stoletja v raznih jezikih. Bila je tudi čisto človeška jedilnica. V posebnem prostoru so našli zbirko verskih podob in spominkov, trsko pravega križa, nohte svetega Boštjana, vodo Janeza Krstnika, barvne fotografije križanja... »V šestem prostoru so naposled prišli do okostja, videti je bilo zelo človeško, ko je sedelo v naslanjaču in držalo med prsti čudno zasukane levice preperel kos papirja. Vonja po trohnobi ni bilo. Samo belo okostje. Na papirju ni pisalo nič. Ali nič več.« (str. 70)

Bog torej novemu preroku, kaplanu, ni imel več kaj povedati. Bil je mrtev in papir v njegovi roki je bil prazen. Motiv papirja v božjih rokah je tudi v Ezekielovi knjigi. Bog mu je dal knjižni zavitek, na katerem je pisalo Žalovanje, vzdihovanje in

² Prerok Ezekiel 1.15–1. 18, Sveto pismo

³ The Encyclopedia Americana 24, International Edition, New York, Americana Corporation, 1975, str. 391

⁴ Biblični leksikon (geslo izgnanstvo), Celje, Mohorjeva družba, 1984, str. 328

gorje. Rekel mu je, naj zavitek poje, si z njim nasiti telo in napolni notranjost, potem pa naj govori Izraelcem. Ezekiel ga je ubogal.⁵

Seveda se postavlja vprašanje, kaj pomeni list papirja v roki okostnjaka na Marsu, in zakaj je prazen. Na to vprašanje še ne moremo odgovoriti, prej je treba premisliti še o nekaterih stvareh.

Zgodilo se je torej nekaj čudnega. Po vsem videzu je odprava našla ostanke bitja, ki je človeštvo spremljalo v njegovem razvoju, ga morda usmerjalo, genetsko oblikovalo ... Vsekakor pa to bitje ni bilo niti nesmrtno niti vsemogočno. Verni in neverni bi se lahko ob tem okostnjaku srečali na pol poti, je razmišljal psiholog. Verni bi izgubili vsemogočnega, večnega boga, neverni pa bi dobili dokaz, da je imel človek v svojem razvoju varuha, ki je skrbel zanj.

Elementi znanstvene fantastike

Odprava poskuša dajati vtis prave, vzorne znanstvene fantastike. Glavna motiva novele sta polet v vesolje in srečanje z višje razvitim bitjem, tako da ima bralec vtis, da bere znanstveno fantastiko. Vendar pa mu ta ves čas nekako odteka med prsti, bralec z njo ni zadovoljen. Zakaj?

Vajeni smo, da znanstvena fantastika pripoveduje o daljni prihodnosti, ko znanost in tehnika toliko napredujeta, da je življenje v nekaterih pogledih čisto drugačno kot danes. Poleti v vesolje so tako samoumevni kot danes vožnja z avtomobilom. Človek obvladuje čas in prostor. Potuje v preteklost in prihodnost ter premaguje ogromne razdalje v vesolju (potovanje do sosednjih zvezd in galaksij je v ZF povsem običajno, v resnici pa so razdalje vrtoglave: najbližja zvezda razen Sonca je od nas oddaljena nekaj več kot štiri svetlobna leta, galaksija, najbližja Rimski cesti, pa dva milijona in dvesto tisoč svetlobnih let). Človek v svetu znanstvene fantastike srečuje tuje civilizacije, nekatere so pošastne, nekatere nasilne, ... Približno tak svet si ustvari bralec, ko prebere začetek Odprave: 'Odprava je štela sedem mož, zato se psihologu ni zdelo nič čudnega, ko je zvedel, da bo moral zraven. »Saj razumete, nikakor ne moremo dovoliti, da ne bi vse potekalo čimbolj gladko. Med sedmimi ljudmi, ki morajo v tesnem prostoru preživeti skupaj nekaj mesecev, med šestimi, pravzaprav, če ne štejem vas, se nujno spletajo takšne ali drugačne vezi. Včasih tudi pretresne, včasih presurove, in bilo bi zelo nevarno, če ne bi imeli na ladji nekoga, ki bo znal ohranjati kočljivo ravnovesje med njimi.« mu je rekel general, ki je skrbel za potek priprav na Zemlji.' (str. 37)

Začetek nas postavi v situacijo pred poletom in napove problem tesnega sožitja – prav značilno za znanstveno fantastiko.

S toplega na hladno

Kmalu pride do preobrata. Bralec dobi nove informacije, ki so v nasprotju s sliko, ki si jo je bil ustvaril. Odprava potuje na Mars. To je planet, ki je poleg Venere Zemlji najbližji, odprava pa je prvi človeški obisk na njem. Mars je torej še neobljuden, nedotaknjen, potovanje do njega pa traja kar nekaj mesecev. Bralca to preseneti, ker si je na podlagi prejšnjih informacij lahko predstavljal, da človek vsaj bližnje planete že obvlada, in da je cilj odprave, glede na trajanje poleta, bolj oddaljen.

⁵ Prerok Ezekiel 2,8–3,3, Sveto pismo

Dogodki se torej sploh ne odvijajo v daljni prihodnosti. Stanje v noveli je tako, kot je v resnici danes. Človek res še ni bil na Marsu, sploh še nikoli ni bil tako daleč v vesolju, če pa bi se odpravil na Mars, bi pot verjetno trajala nekaj mesecev, tako kot v noveli.

Mars

Mars kot cilj potovanja pa je vseeno zelo zanimiv. Ljudje imamo do njega poseben odnos, nekako bližji nam je kot drugi planeti, ker je že več kot sto let povezan s spekulacijami o Marsovcih. V sedemdesetih letih devetnajstega stoletja so astronomi na Marsovem površju opazili temne proge, tako imenovane kanale. Lege kanalov so se spreminjale, prav tako njihovo število. To je navedlo ljudi na misel, da na Marsu živijo bitja, ki oblikujejo njegovo površino.

K temu je pripomogel tudi napačen prevod italijanske besede *canali* (tako jih je imenoval italijanski astronom Giovanni Schiaparelli) v angleščino. V italijanščini ima namreč beseda dva pomena, angleščina pa ima za vsak pomen drugo besedo: *canal* pomeni 'umetno zgrajen prekop za vodo', *channel* pa 'vodni preliv; struga reke ali potoka; prehod'⁶. Pri prevodu so uporabili besedo *canal*, ki je bolj podobna italijanski besedi, to pa je prineslo konotacijo, da so tvorbe umetnega izvora⁷. Iz angleščine se je konotacija prenesla še v druge jezike.

Astronomi so kasneje ugotovili, da je Mars glede možnosti za življenje podoben Zemlji. Ima podobno sestavo tal in atmosfero. To je dalo polet domišljiji in Marsovci so postali vsakomur znan pojem. Beseda *marsovec* je postala sinonim za vesoljec, pripadnik nezemeljske civilizacije, na primer v šalah. Lep primer imamo tudi v književnosti – knjigo Drejček in trije marsovčki Vida Pečjaka.

V šestdesetih in sedemdesetih letih so Američani in Sovjeti poslali na Mars nekaj sond. Nobenih znakov življenja niso odkrile, vendar znanstveniki še niso izključili možnosti, da kakšna oblika življenja vendarle obstaja⁸. Resničnost je torej drugačna od spekulacij o možičkih z Marsa. Vendar resničnost ni močna, kadar se sreča s splošno sprejetimi predstavami, in tako Marsovci v svetu Zemljanov nemočno živijo naprej.

Najbrž ni naključje, da je Gradišnik svojo odpravo poslal prav na Mars. Do tega planeta imamo še vedno poseben odnos, vzbuja pričakovanje in skrivnostnost – ta konotacija se še ni izrabila. Zdaj vemo, da na njem ni nikakršnih možičkov ali višjih oblik življenja, zato je Gradišnik to pričakovanje prenesel na drug nivo – v mistiko.

Nekaj tega so v noveli čutili že organizatorji odprave na Zemlji, saj so dali možnost za spremstvo kaplana, čeprav so bili astronomi ateisti ali vsaj mlačneži – zaradi njih kaplan ne bi bil potreben. Med poletom pa je pričakovanje mističnosti zajelo tudi posadko. K temu je nekaj pripomogel kaplan s svojo prisotnostjo in z govorjenjem o božjih skrivnostih, še več pa nenavadna bolezen, med katero so imeli vsi religiozne predstave in vizije. Na Marsu so bili po vsem tem pripravljeni na srečanje z Bogom.

139 ⁶ A. S. Hornby, *Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English*, Oxford, 1986, str. 123 in

⁷ *The Encyclopedia Americana* 18, str. 320

⁸ *The Encyclopedia Americana* 18, str. 320

Marsovec

Prišli smo do drugega velikega motiva v noveli – srečanja z nezemljanom. Ta nezemljan je Bog. Trivialna znanstvena fantastika Boga ne bi prenesla, ker je v nasprotju z njeno »znanstvenostjo in naravoslovnostjo«. Prenese pa ga humanistična, umetniška znanstvena fantastika.

Kakšnega boga prenese znanost? René Lenoir pravi, da se je znanost v zadnjih sedemdesetih letih korenito spremenila. Ni več deterministična in materialistična, kot je bila v devetnajstem stoletju. »Fiziki in astrofiziki so ugotovili, da so konstante vesolja (naboj in masa elektrona, masa nevtrona, Planckova konstanta, svetlobna hitrost, gravitacijska, kozmična konstanta itd.) tako neverjetno natančne, da se zdi naključje zelo neverjetna hipoteza. Kot pravi Hubert Reeves: ‚Zares dolg je seznam teh čudežnih naključij, nujnih, da bi se lahko pojavil zemeljski univerzum!‘ Že pol stoletja je minilo, odkar je angleški astronom Brandon Carter takole razglasil antropično načelo: ‚Vesolje ima očitno natančno tiste lastnosti, ki so potrebne za zaploditev bitja z zavestjo in razumom.‘«

Lenoir pravi, da se lomijo tudi dogme evolucionistične biologije. Pri tem ni sporna evolucija sama, pač pa vloga naključja in naravne selekcije v njej (to utemeljuje na primer tudi s tem, da večina vrst v času svojega obstoja na Zemlji ne kaže nikakršnih sprememb, prvi fosili so zelo podobni zadnjim). »Vse te ugotovitve nas navajajo na misel, da gre, če obstajajo medsebojne povezave, ki jih nobena raven razvrščanja živih bitij ne pojasni, očitno za usklajene mikromutacije pod vplivom nekega polja, ki nadzira razvoj organizmov.« sklene René Lenoir.⁹

Bog, ki ga prenese znanost, je torej um, ki si je zamislil naravne zakone in način obstajanja sveta, zdaj pa skrbi za uresničitev svojega načrta.

Bog v Gradišnikovi noveli ni tak. Je le preprost, človeku podoben bog, ni vsemogočen in večern. Ne živi v vseh stvareh kot način njihovega obstajanja, pač pa je mnogo bolj prozaično živel na Marsu v vesoljski ladji, obiskoval Zemljo in na koncu umrl.

Psiholog v noveli ga je videl takole: »Pred njimi je človeško bitje, bolj razvito sicer, bolj omikano, z višjo tehnologijo, bitje, ki jih je kdove kako dolgo spremljalo v njihovem razvoju, ampak nikakor ne nesmrtno, bitje, ki jih je morda tudi genetsko oblikovalo, seveda pa ne ustvarilo...« (str. 71)

O takih »zunanjih usmerjevalcih življenja na Zemlji« razmišljajo tudi nekateri znanstveniki: »So mar nekoč v davniini živela nekje v vesolju inteligentna živa bitja in poslala na naš planet nekaj klic življenja? Teze o ‚usmerjeni panspermiji‘ ni zagovarjal samo Erich von Däniken, marveč tudi ugledni nobelovec Francis Crick. Bilo bi mogoče, a dokazati se ne da.«¹⁰

Gradišnikov bog je torej nastal tako, da so ljudje po božje častili bitje ali bitja, ki so prihajala in usmerjala njihova življenja. Pripisovali so jim lastnosti, ki jih v resnici niso imela (morda so ta bitja tudi sama pripomogla k temu s tem, da so se ljudem prikazovala v veličastnih podobah – kot na primer preroku Ezekielu ali pa na drugi strani sveta princu Ardžuni v Bhagavadgiti¹¹).

Prišli smo do zanimive ugotovitve. Bitje, ki ga je odprava našla na Marsu, je le

⁹ René Lenoir, Znanost za ljudi današnjega časa, Ljubljana, Podmornica, priloga Ljubljanskega Dnevnik 39/1990 (16. 6.), str. 16

¹⁰ Zgodovina življenja (1), Ljubljana, Sobotna priloga, Delo 34/1992 (23. 4.) (povzeto po Zeit Magazin, Hamburg)

¹¹ Bhagavadgita XI 11,9–11, 30, Ljubljana, Mladinska knjiga, 1990, str. 75–78

navidez mistično. V resnici je to, kot je ugotovil psiholog, le človeško bitje, bolj razvito in omikano, seveda tudi bolj dolgoživo. Ni pa božje – tako si ga samo že od pamtiveka predstavljamo ljudje, ki ga srečujemo na Zemlji.

Zdaj lahko končno odgovorimo na vprašanje, zakaj je bil papir v rokah tega bitja prazen. Čisto preprosto zato, ker je bilo nebožansko bitje omejeno v svojih možnostih. Ko mu je zmanjkalo moči, je umrlo in ni moglo še naprej vplivati na dogodke. Tudi če je pred njegovo smrtjo še kaj pisalo na papirju, je čas to izbrisal.

Gradišnik je znanstveni fantastiki na njen način in v njenem jeziku povedal, da se to, kar ta literatura išče daleč v vesolju, ves čas dogaja na domačem dvorišču. Človek se je od nekdanj srečeval z bitji iz vesolja in si iz njih ustvarjal bogove.

Pozitivizem je te bogove »ukinil« – razglasil, da so produkt človekove domišljije, neznanja, strahu in želje po varnosti, in da nimajo nikakršne realne osnove. Gradišnik o tem razmišlja drugače: bogovi so res produkt domišljije, a imajo realno podlago. Nerealna je bila samo interpretacija dejstev.

Sklep

V noveli *Odprava* najdemo vsebinske in oblikovne elemente znanstvene fantastike: oblikovna sta dikcija in stil, vsebinska pa glavna motiva novele – polet v vesolje in srečanje z nezemljanom. Gradišnik je postavil v kontrast obliko in vsebino. Ko je pisal o vesoljskih poletih, v bistvu takšnih, kakršni so v navadi danes ali pa bodo vsaj pojutrišnjem, je oponašal znanstveno fantastiko in se pretvarjal, da piše o daljni prihodnosti. Narobe pa je pravi motiv znanstvene fantastike – srečanje z nezemljanom – zavil v mistiko, tako da bralec šele pod površino lahko spozna pravo vsebino.

To je postopek, ki je nasproten postopkom trivialne literature. Ta je pravilna (v tem smislu, da bralec dobi od nje točno to, kar pričakuje) in predvidljiva. *Odprava* pa bralca ves čas izziva, ga zaporedoma postavlja v nasprotno situacije in se gre skrivalnice z neskladjem med vsebino in obliko. Zdi se, da je bil Gradišnikov namen bralca pripraviti k razmišljanju o znanstveni fantastiki. S tem, da jo je postavil ob bok mistiki in da je na način znanstvene fantastike pisal o sedanosti, je opozoril na neskladja v žanru. Neskladje je v tem, da je znanstvena fantastika vsebinsko inovativna (vsaj deklarativno), saj ustvarja nove svetove, nova pravila, išče rešitve za probleme človeštva... Oblikovno pa je izredno toga, kot je pač značilno za trivialno literaturo, ki ji ta žanr s svojo večinsko produkcijo pripada.